

Eugen Simion

Dan Hăulică sau despre stilul înalt și fastuos

„Cultura”, nr. 503, 12 februarie 2015

Dan Hăulică ar fi împlinit zilele acestea 83 de ani. La 80 de ani, când ar fi trebuit să-l sărbătorim la Academia Română, n-am putut să facem acest lucru pentru că s-au împotrivit confrății lui, geloși și revendicativi. Încerc, acum, să-i fac un portret rapid.

Ca să fac acest portret, am răsfoit una dintre frumoasele lui cărți, *Nostalgia sintezei* (1984). Frumoasă la propriu (adică o carte bine alcătuită, cu ilustrații bogate, cu litera mare pe o foaie lucioasă, pe scurt, un obiect estetic) și la figurat, frumoasă prin conținutul ei. Despre ce scrie Dan Hăulică, un intelectual de rasă – cum se spune –, un spirit cu precădere oral, cu o fantezie bogată și o arie de referințe vastă – despre ce scrie, zic, omul acesta secret, cu ținută? Scrie despre Grecia, despre Roma, despre clasicismul chinez, despre Dalí și Turner pe care îl numește „un hyperborean Ulisse” – un spirit, adică, voiajor prin furtunile și cețurile nordului –, în fine, scrie și despre românul Horia Damian stabilit la Paris – un sculptor despre care îmi amintesc că Dalí a spus că are geniu. Hăulică zice despre el că impune o poetică a obiectului și că obiectele sale sunt niște catapetesme secționate și apoi reordonate în așa chip că pot sugera unitatea mirifică a lumii. Îi cercetează într-o zi ilustrațiile la Ghilgameș și descoperă surprins, printre „albastrurile coapte, magnific elocvente”, ecouri din frescele românești: „un galben de grâne românești”. Sunt surprins, la rândul meu, de aceste apropieri, ca și de altele pe care le face în comentariile sale plastice acest critic cultivat, ușor prețios (dar nu până la a strica normalitatea simetriilor), un spirit barochist – mi s-a părut – care dă mereu o noblețe în plus subiectului pe care îl prezintă, „îl căftănește” – cum ar spune știm noi cine.

I-am vizitat și eu atelierul lui Horia Damian din Montparnasse și am notat impresiile mele în Jurnalul parizian. Compar, acum, notele mele prozaice, rapide, cu însemnările fastuoase, ceremonioase ale lui Dan Hăulică, menite, parcă, să glorifice un talent și să descopere în creațiile lui, cum zice de altfel în articolul la care mă refer, metaforele absolutului. Să reținem această formulă. Ea definește bine, am impresia, spiritul lui Dan Hăulică și modul lui de a citi obiectul artistic. Caută în el tocmai aceste fatidice metafore ale absolutului, semne coborâte, cum zice tot el, din „noaptea albastră a lumilor infinite”... Și, dacă se străduiește să caute, le găsește, trebuie să-și potrivească stilul, să-i dea înălțime și fast. Stilul înalt și fastuos – așa poate fi numit stilul labirintic, excesiv livresc, matein, încărcat ca o caravană orientală în drum spre Mecca, al acestui eminent critic plastic care a păstorit cam două, dacă nu trei generații de artiști plastici români.

Gustul lui, dacă îmi dau bine seama, era acela al unui modern vegheat de clasicități; modelul lui, în critica literară și, în genere, în atitudinea față de artă, este G. Călinescu, iar din cultura franceză, Paul Valéry. Pe acesta din urmă îl citează de multe ori când e vorba de spiritul european. Amintesc celor care nu știu sau care au uitat că ideea unui clasicism fundamental (un stil deasupra tuturor școlilor și stilurilor literare) vine, la G. Călinescu, de la Valéry. Nu știu dacă Dan Hăulică s-a revendicat în chip expres de la această tradiție estetică, dar mie așa mi se pare când citesc comentariile sale în care culturile se încrucișează și modernii se odihnesc, în text, la umbra catedralelor medievale...

Am recitit, cu această ocazie, și micul său eseu despre Durata franceză, scris în mai 1968. Este un elogiu al Franței, o țară, zice el – reluând o metaforă din Curtius –, a vârstei adulte.

Se plimbă într-o zi de iarnă prin Cartierul latin cu René Huyghe și, ajungând pe strada Saint Jacques, îi pare că ea vine de departe, „din depărtări auguste ale istoriei“... Franța, mai zice criticul plastic român, are gustul lucrului „bine făcut“, gustul pentru perfecțiune. În locul originalității, ea optează pentru perfecțiune, chiar și în curente de avangardă care, se știe, „deparazitează“ totul în artă. Nu chiar tot, dovedește Hăulică, gândindu-se, probabil, la faptul că negația artei se transformă inevitabil, când este vorba de creația autentică, într-o artă a negației, după vorba lui Paulhan...

Mă opresc aici. Schița de portret, pe care voiam s-o fac acestui intelectual subțire, estetizant, a luat altă direcție. L-am simpatizat de la început pe Hăulică, de când l-am auzit prima oară într-o reuniune a tinerilor scriitori, pe la începutul anilor '60. Vorbea altfel decât cei care dominau atunci cu vocea lor mânioasă, amenințătoare, proletară, asemenea reuniuni. Vorbea altfel pentru că gândea altfel. Și gândea bine, gândea în sensul artei. Discursul lui era, în genere, lung, bogat împodobit, cu trimiteri provocatoare, derutante și cu imagini surprinzătoare. I-am urmărit de mai multe ori intervențiile la UNESCO, unde a stat mulți ani ca ambasador al țării noastre și unde se bucura de o mare stimă și simpatie. Se simțea în largul lui, „durata franceză“ îl primise, îl adoptase. În lunga bătălie pentru autonomia esteticului, periodic pusă în discuție, abandonată, reprimată chiar (ultima oară în anii '90), Dan Hăulică n-a făcut eroarea – pe care au făcut-o mulți confrăți – să creadă că, după Revoluție, politicul ia locul esteticului.